

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2) 1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Työllisyysrahasto kannattaa menettelytapasäännösten yhtenäistämistä. Selvitystyössä on otettava huomioon eri etuuksien tarkoitukset ja säilytettävä perustellut erot menettelytapasäännöksissä.

Lisäksi Työllisyysrahasto kannattaa sen selvittämistä, olisiko erityisesti etuuksien takautuvien hakuajojen yhtenäistämiseksi perusteita. Selvityksessä tulisi kiinnittää erityistä huomioita siihen, onko perusteltua, että tietyt etuuksia voi erityisestä syystä poikkeuksellisesti hakea myös laissa määritellyn hakuajan jälkeen ja toisiin hakuajoihin ei ole määritelty poikkeuksia.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Työllisyysrahasto kannattaa palkkakäsitteiden yhtenäistämisen selvittämistä.

Työllisyysrahasto yhtyy näkemykseen siitä, että tulokäsitteet vaativat yhdenmukaistamista. Se, että tietyn termin merkitys riippuu etuudesta, vaikeuttaa etuuksien toimeenpanijoiden yhteistyötä ja voi antaa virheellisen odotuksen etuudenhakijalle siitä, mitä tietyllä tulokäsitteellä tarkoitetaan ja miten se vaikuttaa hänen etuusoikeuteensa.

Etuuksien perusteena olevien palkkakäsitteiden eroavuuksia on Työllisyysrahaston mukaan myös perusteltua selvittää. Selvityksessä on kiinnitettävä huomiota niin termien yhdenmukaistamisen tarpeeseen kuin siihen, että muutoksilla saattaisi olla vaikutuksia etuuksien määräytymiseen ja mahdolliseen tasoon. Rahasto yhtyykin komitean näkemykseen siitä, että yhtenäistäminen vaatii vaikutusten selvittämistä eri etuuksien näkökulmasta.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Työllisyysrahasto kannattaa toimijoiden välisen yhteistyön ja tiedonkulun kehittämistä ja samalla tunnistaa, että kokonaiskuvan yhteisessä hallinnassa on paljon kehitettävää. Hyvä esimerkki erinomaisesta yhteistyöstä yhteisen asiakkaan eteen toteutui muutosturvan toimeenpanossa, jossa Työllisyysrahasto, TYJ ja Kela tuottivat yhteisiä infograafeja asiakkaille prosessin selventämiseksi.

Työllisyysrahasto kannattaa yhteisiä tavoitteita vaikuttavuuden varmistamiseksi. Yhteisiä tavoitteita asetettaessa on kyettävä varmistamaan, että mitattavien asioiden käsitteistö sekä valitut mittarit ovat yhtenäisiä ja prosessit ovat siten vertailukelpoisia keskenään. Hyvä esimerkki tällaisesta tavoitteesta on asiakaskokemus/asiakastyytyväisyys, jota mitataan useilla eri mittareilla, esim. NPS, CSAT.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Työllisyysrahasto pitää tiedonhallinnan kannalta erityisen tärkeänä panostusta yhdenmukaisiin, moderneihin integraatioihin tiedon turvallisen välittämisen varmistamiseksi sekä tiiviimpää yhteistyötä eri toimeenpanijoiden välillä, jotta kerran tallennettu tieto liikkuisi luotettavasti läpi prosessin ja sen oikeellisuudesta voitaisiin olla varmoja. Hyvä esimerkki tällaisesta tiedosta on asiakkaan työnantajatieto ja tulorekisteristä yhden toimijan koko prosessin käyttöön hakema ansiotieto.

Digitalisaation edistäminen: Työllisyysrahasto on jo tähän mennessä digitalisoinut ja automatisoinut prosesseja asiakaskokemuksen parantamiseksi tavoitellen nopeaa, sujuvaa ja vaivatonta asiointikokemusta. Esimerkiksi aikuiskoulutusetuuksien kuukausittaisten maksuhakemusten automaatioaste on yli 80% ja etuuskäsittelyn kokonaisautomaatioaste on >65%. Asioinnista >95% tapahtuu digitaalisesti ja sähköinen asiointipalvelu on myös suosituin neuvontakanava (asiakasviestitoiminnallisuus). Sähköisen asioinnin asiakastyytyväisyysindeksi (CSAT) on aikuiskoulutusetuuksien asiointipalvelussa tällä hetkellä >80%. Työllisyysrahasto kannattaa yhteistyötä integraatioiden modernisoinnin ja sitä kautta tiedonkulun sujuvuuden eteen sekä tiivistä yhteistyötä eheän ja hyvän asiakaskokemuksen eteen monitoimijaprosesseissa.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Aikuiskoulutustukea ja ammattitutkintostipendiä ei ole jaksossa niiden luettelointia lukuun ottamatta käsitelty, vaikka etenkin aikuiskoulutustuki liittyy keskeisesti jatkuvaan oppimiseen. Kuten välimietinnössä todetaan, tarpeet työuran aikaiseen osaamisen kehittämiseen ovat mittavia. Työllisyysrahasto on kevään 2023 aikana toteuttanut laajan asiakastutkimuksen koskien asiakkaiden motiiveja aikuiskoulutustuen hakemisen taustalla. Tutkimuksen tuloksista, jotka odottavat vielä laajaa julkaisua, käy muun muassa ilmi, että yli 50% hieman alle 5000 vastaajasta tavoitteli aikuiskoulutustuen turvin rahoitetulla opiskelulla alan vaihtoa ja alanvaihtosuunnitelma toteutui näistä valtaosalla. Alle 40-vuotiaiden vastaajien joukossa alanvaihtosuunnitelma toteutui aikuiskoulutustuen turvin jopa yli 70%:lla vastaajista, jotka valitsivat alanvaihtosuunnitelman päämotiivikseen tuen hakemiselle. Niin ikään yli 50% vastanneista kertoi käynnistäneensä opinnot johtuen liiallisesta kuormituksesta nykytyössä. Näillä vastaajilla näytti olevan selkeä tavoite kouluttautua uuteen ammattiin työkyvyn säilyttämiseksi. Tutkimus nostaakin esiin nykytyöelämän keskeisiä haasteita, joihin aikuiskoulutustuki toimii mahdollistajana. Tutkimus ja sen avulla saatu etuusasiakkaiden ääni antaa paljon uutta ja hyödyllistä tietoa keskusteluun aikuiskoulutustuen arvioinnista ja kehittämisestä.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämässä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämässä?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämässä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämässä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Työllisyysrahasto pitää hyvänä komitean linjauksia siitä, että yksi perusturvaetus olisi syyperusteinen ja etuuden myöntämisen ehdot ja perusteet olisivat erilaiset riippuen elämäntilanteesta. Yhtenäistämistä ja yhteensovittamista selvitettäessä on otettava ansioturva huomioon kuten komitea toteaa.

Työllisyysrahasto ei ota tarkemmin kantaa etuuksien yhtenäistämiseen.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyyyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Komitean toisen kauden työssä on tärkeää ottaa huomioon sosiaaliturvan kestävä rahoituksen varmistaminen, selkeät rahoitusperiaatteet sekä palveluiden tuottaminen digitaalisesti, automaattisesti ja hakijoiden kannalta mahdollisimman vaivattomasti.

Metsämäki Janne
Työllisyysrahasto

Kaarakainen Tomi
Työllisyysrahasto